

INTERVIEW

Tekst: Jacques Poell • Fotografie: Josje Deekens

Curriculumontwikkeling volgens Luc Sluijsmans

‘Het geheel is meer dan de som der doelen’

Er zijn weinig onderwijspetten die Luc Sluijsmans nog niet gedragen heeft. Aan zijn kapstok hangen die van docent, onderzoeker, onderwijskundige, ontwikkelaar, projectmanager, afdelingsleider, lid van de Onderwijsraad, conrector, rector en bestuurder. De rode draad die door zijn gevarieerde carrière loopt, is een ongebreidelde passie voor curriculumontwikkeling. En dat zat er al heel vroeg in...

Het begrip ‘curriculum’ is afgeleid van het Latijnse werkwoord currere: rennen, lopen. Een curriculum is dan de plaats waar je dat doet: een renbaan – of in overdrachtelijke zin een loopbaan. Als kind van een jaar of zeven vond Luc het al machtig leuk om ‘dingen te organiseren’; fotoalbums uit zijn jeugd getuigen daarvan. Daarin is onder meer te zien hoe hij op het veld naast zijn huis bij de boer strobalen ophaalt om een hindernisbaan te maken waarop de kinderen uit zijn buurt ‘Zeskampje’ konden spelen. Veertig jaar later zegt Sluijsmans lachend: “Dat

was dus eigenlijk al een curriculum – ook al kende ik dat woord natuurlijk helemaal nog niet.”

Wat heeft je daarna verder op het pad van die passie gebracht?

“Ik heb om te beginnen vanaf die kindertijd tot ongeveer m'n twintigste op scouting gezeten, uiteindelijk als leider die een groepje welpen moet leren hoe ze door het bos de bomen kunnen blijven zien. En na mijn middelbare school heb ik de pabo gedaan en heb ik voornamelijk als invaller voor de klas gestaan omdat ik het lesgeven combineerde met een studie onderwijskunde. Dat die studie bestond, was een enorme ontdekking voor me: dat je mocht leren hoe je professioneel een renbaan kon inrichten, met overheidsgeld! Ik werd er heel enthousiast van. Ik dacht van, wauw, je hebt dan altijd publiek en die kinderen moeten ergens doorheen rennen. Ja, maar... wáár doorheen dan? En waar naartóe? Dat zijn de hamvragen van ‘het curriculum’, hè! Na mijn afstuderen ben ik bij een schoolbegeleidingsdienst in Rotterdam aan de slag gegaan, maar al snel stapte ik over op een baan bij Diephuis & Van Kasteren. ➤

‘Prioriteer het goede. Niet het gedoe’

LUC SLUIJSMANS

1978 Geboren in Kerkrade

1999 Diploma leraar basisonderwijs, pabo Hogeschool Zuyd

2002 Master Onderwijskunde, Universiteit Twente, specialisatie curriculumimplementatie

2003 Methodeontwikkelaar Sociale competentie, CED Groep Rotterdam

2004 Projectleider en adviseur integrale schoolontwikkeling, Diephuis & Van Kasteren

2010 Afdelingsleider en examensecretaris

Tweede Fase Amadeus Lyceum, Utrecht

2012 Onderwijskundig projectleider en curriculumonderzoeker SLO

2016 Schoolleider po/vs De Nieuwe Internationale School Esprit (DENISE), Amsterdam

2019 Master Educational Leadership NSO-CNA Leiderschapsacademie

2023 Lid van de Onderwijsraad

2024 Schoolbestuurder Openbaar

Onderwijs aan de Amstel, 21 po-scholen, Amsterdam

Rob Diephuis was toen secretaris van de taakgroep Vernieuwing Basisvorming die de doelen van toen moest herijken. Dat zijn de 58 kerndoelen geworden waarmee we nu nog werken, de doelen die nu opnieuw herijkt worden, en waaraan nu een paar nieuwe doelen op het gebied van digitale geletterdheid en burgerschap aan toegevoegd zijn. Weer later werd ik curriculumontwikkelaar bij SLO. Dus ga maar na!”

Wat vind jij van de van de actualisatie van de kerndoelen die SLO nu aan het doorvoeren is, gaat het de goede kant op?

“Zeker. En het is goed dat die actualisatie nu overal zo hoog op de agenda staat, ook bij de VO-raad. Er wordt in dat verband veel gesproken over ‘curriculum-implementatie’. Maar ik denk niet dat je over implementatie kunt spreken. We hebben immers geen landelijk curriculum – alleen een landelijk kader. Het curriculum zelf wordt op elke individuele school gemaakt. Hoe heeft die school de renbaan ingericht? Welke hindernissen zijn er, waar wil men heel bewust aan werken, en waaraan niet? Doelen zijn daarvan een onderdeel. Het is buitengewoon handig dat je die hebt, dat je weet waar de bal in moet. Maar met alleen doelen heb je nog geen curriculum. Om een woordspeling te gebruiken: het geheel is meer dan de som der doelen. Maar hoe moet je nou met schoolleiders en bestuurders, en ook met leraren, praten over curriculumontwikkeling, terwijl vrijwel niemand daarover doorgeleerd heeft? Dat is een enorm dilemma. Ik durf de stelling wel aan, dat een groot deel van het onderwijsveld zich laat leiden door lesmethodes, door uitgever – en dat de curriculumontwikkeling daartoe beperkt blijft.”

Vorig jaar was je keynote speaker op het SLO-congres en had je het over zes brillen: zes perspectieven om naar het curriculum te kijken. Vorige maand sprak je weer op dat congres en kwam je met zes hoe-vraagstukken over schoolontwikkeling. Zes brillen, zes vraagstukken – denk je niet dat het mensen in het onderwijs soms begint te duizelen, dat ze denken: gooi maar in m’n pet?

“Daar ben ik het helemaal mee eens, dat was dan ook het vertrekpunt van mijn college op het SLO-congres van dit jaar. Tsjja, die didacticering van de materie brengt verwarring met zich mee, er zijn wel honderden varianten van opvattingen over onderwijskwaliteit. De een heeft het over analyse, uitvoering en evaluatie. Een ander hangt alles op aan de drieslag van Biesta: kwalificatie, socialisatie en persoonsvorming. En ga zo maar door. Om de boel te vereenvoudigen heb ik op het afgelopen SLO-congres – aan de hand van een speels anagrammetje – onderscheid gemaakt tussen ‘het gedoe’ en ‘het goede’. Wat ik mijn gehoor heb voorgesteld: prioriteer het goede. Niet het gedoe. In het onderwijs is heel veel gedoe. De hele dag. Mijn mailbox zit elke dag weer vol met gedoe. En gedoe is niet altijd verkeerd, is niet allemaal onzin, maar het zorgt

‘Hoe kun je nou iets vinden van een herziening als je niet eens weet wat het origineel is?’

wel voor heel veel afleiding en het kost ontzettend veel energie. En als je niet goed voor ogen hebt wat het goede is voor jou – dan ga je nat. Dan word je geleefd door de waan van de dag.”

Je hebt in je recente werk de focus verlegd naar schoolontwikkeling in het algemeen. Hoe verhoudt curriculumontwikkeling zich daartoe?

“Die is er een onderdeel van. Om een artikel van mezelf in Didactief van vorige maand te citeren: ‘Schoolontwikkeling verloopt alleen duurzaam wanneer drie typen ontwikkeling van een school in balans zijn: curriculumontwikkeling, teamontwikkeling en organisatieontwikkeling. Wanneer één van deze ontwikkelingen wordt vergeten of pas veel later in het proces wordt opgepakt, heeft dat effect op de totale onderwijskwaliteit.’ Die samenhang vereist continue afstemming en herijking, steeds afhankelijk van het antwoord op de vragen: doen we nog wat we hebben afgesproken? Weten we nog wat de bedoeling was? En dragen onze keuzes eigenlijk wel bij aan de kwaliteit van ons onderwijs?”

Heb jij de indruk dat scholen nu actief bezig zijn met curriculumherziening? Of is het eerder een hoofdpijdossier voor ze?

“De meeste scholen zijn nog niet heel actief bezig met curriculumherziening, en dat is een understatement. Heel

veel scholen zijn er nog helemaal niet mee bezig, eigenlijk. Je mag natuurlijk hopen dat elke school elke dag met curriculumherziening bezig is. Maar ik ben bang dat de meeste scholen zelfs geen idee hebben dat er op dit moment 58 kerndoelen zijn. En die kerndoelen, met alle respect, zijn soms ook best wel wat vaag en sowieso heel open. De overheid stelt ons met de actualisatie van de kerndoelen voor een fait accompli: doe hiermee wat aan je curriculum! Terwijl eigenlijk niemand daarvoor toegerust is. We hebben er geen opleidingen voor, we hebben er geen tijd voor gekregen, we hebben er geen geld voor. Hoe kun je nou iets vinden van een herziening als je niet eens weet wat het origineel is? Kijk, ik maak weleens de vergelijking met het werk van een electricien. Iedereen heeft weleens te maken met een verbouwing thuis. Sommige dingen kun je zelf. Maar voor de meterkast doe je een beroep op de vakman. En waarom? Omdat je er geen verstand van hebt en er een hoop mis kan gaan als je het toch zelf doet. Conclusie: als je ergens geen verstand van hebt, blijf er dan met je vingers van af. Dat geldt ook voor curriculumontwikkeling: dat is namelijk ook gewoon een vak! Dus vind ik dat bestuurders, schoolleiders en docenten, in deze metafoor, allemaal electriciens moeten worden. Iedereen heeft een verantwoordelijkheid in curriculumontwikkeling. Maar zover is het helaas nog lang niet.”

NRO heeft drie jaar geleden een rapport uitgebracht over curriculumontwikkeling in het buitenland. Kunnen wij daar wat van leren?

“Het lijkt me erg moeilijk, omdat elk land anders is ingericht qua cultuur en structuur. Er wordt veel vanuit Engeland gekopieerd. Ja, ik heb daar wel zo mijn bedenkingen bij. Omdat Nederland zo’n andere onderwijs-geschiedenis heeft. Omdat wij bijvoorbeeld openbaar én bijzonder onderwijs kennen, iets wat in veel andere landen niet het geval is. En omdat wij geen landelijk curriculum hebben. Ik denk dan ook dat scholen het vooral bij zich-

‘Als je werk wilt maken van het vernieuwen van je curriculum, begin dan bij de bedoeling van je onderwijs’

zelf moeten zoeken. En dan kom ik op mijn eerdergenoemde zes hoe-vraagstukken. Allereerst moet je weten welke bedoeling je school heeft met haar onderwijs. Dat moet je echt heel goed weten, met elkaar, collectief. Twee: die bedoeling moet je dan ook terugzien in je lesprogramma, in jouw team, in je organisatie. Drie: als je het curriculum wilt ontwikkelen, hoe zit het dan met de fasering daarvan? Op welke doelen oriënteer je je? En ga je dan experimenteren en implementeren, zodat de aanpassing kan landen en normaal wordt? Vier – en daar gaat veel mis: hoe verloopt de samenwerking? In Nederland mag iedereen, overal, over alles gaan: ‘Ik bepaal zelf wel wat er (in mijn klas) gebeurt.’ En die autonomie is er in alle lagen. Terwijl het thema leiderschap-lidmaatschap moet zijn. Wie neemt de beslissingen? Wanneer mogen beslissingen teruggedraaid worden? Kun je volgen en leiden? En vijf en zes: hoe bewaakt de schoolleider de onderwijskwaliteit en hoe gaat hij of zij om met tegenslagen?”

Jij denkt dat de autonomie van docenten te groot is...

“Nou ja, autonomie is prachtig, maar je moet wel goede afspraken maken en controleren of die nagekomen worden. En mensen blijven inspireren en enthousiasmeren. Op de school waar ik rector was, DENISE in Amsterdam, heb ik dat acht jaar lang gedaan: ‘Heel goed, wat jij doet, is precies de bedoeling. Fantastisch. Ga zo door.’ Maar zeker toen het team groter werd en de school groeide, kwamen er nieuwe leraren binnen die dingen anders gingen doen. Omdat ze dat op hun vorige school zo deden. Cijfers geven in de onderbouw bijvoorbeeld, terwijl dat bij ons helemaal niet de bedoeling was. Die moet je daarop attenderen: ‘Hé, ik snap dat je dat gewend was, maar wij hebben andere afspraken gemaakt.’ Begrenzen en bemoeiden. Curriculumontwikkeling is echt fantastisch. Ik zie heel veel leraren ervan genieten. Maar het vraagt wel om leiderschap.”

Wat is jouw slotadvies aan de lezers van dit blad?

“Leg de bedoeling van je onderwijs vast in de schoolgids. Wees als schoolleider een wandelende schoolgids. En als je echt werk wilt maken van het vernieuwen van je curriculum, begin dan altijd bij de bedoeling van je onderwijs; verbind inhoud, mensen en organisatie; werk in ontwikkelingsfasen; en wees glashelder over kwaliteitscisen en besluitvorming. En bovenal: wees een hiteschild voor je team en leerlingen tegen al het onwenselijke gedoe van buitenaf.”